

Ekspertas, kuriam dar reikėtų mokytis

Autorius: Povilas GYLYS

06:00 Sausio 5 D. 2012

Raimondas Kuodis yra viena matomiausių figūrų lietuviškoje ekonominių diskusijų erdvėje. Gerai, kad žmogus nebijo išeiti į viešumą ir diskutuoti, nes tokių žmonių mūsų krašte - ryškus deficitas. Tačiau blogai tai, kad jis tai daro arogantiškai, nesuvokdamas savo atsakomybės, apribojimų, kurie kyla dėl jo užimamo posto ir - blogiausia - darydamas vadovėlinių klaidų.

R.Kuodis dabar eina labai aukštas Lietuvos banko (LB) valdybos pirmininko pavaduotojo pareigas. Visai neseniai jis šiame banke užėmė svarbų Ekonomikos departamento vadovo postą. Tai reiškia, kad jis priklausė ir priklauso komandai tos institucijos, kuri atsakinga už reikšmingą ekonomikos dalį - bankininkystę ir dalyvauja svarbiausių makroekonominės politikos klausimų svarstyme ir priėmime. Tiesa, LB veikiant pagal valiutų valdybos modelį jo vaidmuo tvarkant šalies ekonomiką, švelniai tariant, nedidelis.

Tačiau ir šiomis sąlygomis jis turi savo veiklos barą - privalo prižiūrėti komercinius bankus, kad jie neprikrėtų eibių, vykdyti makroekonominės konjunkcijos analizę ir šios analizės išvadamis dalytis su prezidentūra, parlamentu, Vyriausybe. Taip pat, atstovaudamas viešajam interesui, jis turėtų žmones informuoti apie esamą padėtį, įvairias rizikas, kitaip sakant, atlikti ekonominio švietimo funkcijas. Per viešą kalbėjimą LB atstovai galėtų visuomenę daug ko išmokyti.

Pagal šiuo metu pasaulyje galiojančias rašytas ir nerašytas taisykles, Centrinis bankas, jo vadovai NEPOLITIKUOJA. Iš aukštai viešai jie nemoko politinių partijų, Vyriausybės, neužima konkurencinės pozicijos kitų valstybės institucijų atžvilgiu. Jis gali informuoti, konfidencialiai patarti rinktiems politikams, dalyvauti priimant svarbiausius ekonominius sprendimus. Tačiau tik ekstremaliais atvejais jo vadovai gali demonstruoti savo atskirą poziciją strateginių sprendimų atžvilgiu, kritikuoti kitų valstybės institucijų darbą.

Savo ruožtu šiais laikais vyriausybės negali daryti spaudimo centriniams bankams - versti didinti cirkuliuojančių pinigų kiekį ir pan. Įvairios pakraipos vyriausybės, LB vadovai iki šiol apskritai laikėsi šios taisyklės - abi šalys vengė peržengti savo kompetencijos ribas ir įsiveržti į kitos šalies kontroliuojamą sritį. Išimtis - R.Kuodis. Jis, būdamas LB Ekonomikos departamento vadovu, metų metus mokė politikus ekonomikos pagrindų. Tai darė iš aukšto, savo stiliumi - "kaip aš sakiau".

Prieš kurį laiką jis mokė premjerą Gediminą Kirkilą, šiuo metu moko konservatorių Vyriausybę. Nei G.Kirkilas, nei Andrius Kubilius nėra ekonomikos korifėjai, tačiau iš R.Kuodžio lūpų skambantis jų viešas barimas yra vienas mūsų politikos nacionalinių ypatumų, rodantis, kad per dvidešimtį metų Lietuvoje taip ir nebuvo suformuotos valstybės institucijų vadovų elgesio taisyklės. Deja, mūsų žiniasklaida ir patys politikai to lyg ir nemato.

R.Kuodis nėra akademinis ekonomistas, turintis profesinę autonomiją ir todėl galintis viešai kritikuoti valdžią. Jis nėra ir valdžios prižiūrėjo funkcijas atliekantis žurnalistas. Jis yra valdžios dalis, aukštas valstybės pareigūnas, turintis prisiimti bent dalį atsakomybės už tai, kas vyko ir vyksta mūsų valstybėje. Deja, jis elgiasi kaip "žmogus iš gatvės", kaip "be kaltės pradėtasis".

Specifiškai "kuodiška" yra tai, jog jis kritikuoja - kartais teisingai - premjerus, ministrus už jų vykdomą politiką, tačiau beveik nekalba apie tas sritis, už kurias atsakingas pats kaip LB vadovybės narys. Mes praktiškai nematėme R.Kuodžio kilus banko "Snoras" skandalui. Jis, kiek žinau, nėra sureagavęs į publikacijas, kuriose LB kritikuojamas už tai, kad savo metu užsienio bankams leido eurais išpūsti nekilnojamojo turto burbulą, kuriam sprogo visi atsidūrėme ekonominėje duobėje. Jis niekada nepriėmė atsakomybės už tai, jog žmonėms nebuvo išaiškinta, kad imdami paskolą eurais jie prisiima

valiutinę riziką, t. y. riziką, susijusią su galimais valiutų kursų pokyčiais. Jam, kaip suprantu, neateina į galvą, kad ir jis kaltas, jog žmonėms nebuvo išaiškinta rizika, susijusi, pavyzdžiui, su indėlių sertifikatais. Jei "Snoro" klientams tai būtų buvę išaiškinta, dabar būtų mažiau nukentėjusių nuo šio banko griūties.

Vietoj savikritiško požiūrio į save ir savo instituciją, R.Kuodis su paauglišku pasitikėjimu moko kitus (pamenu, kai prieš keletą metų mūsų fakultete jis, būdamas mūsų dėstytoju, studentus mokė, esą jie turėtų važiuoti studijuoti į užsienį, nes čia dėstoma silpnai, o netrukus pats, studentų pageidavimu, turėjo pasitraukti iš universiteto).

Viena jo mėgstamų temų - mokesčiai. Tačiau jo pamokymai mokesčių klausimais ydingi dviem požiūriais. Pirma, jis, kaip individualistinės, neoliberalios krypties ekonomistas (bankuose jų - absoliuti dauguma), mano, kad mokesčiai iškreipia ūkio subjektų elgseną, daro ją "nenatūralią", kad mokesčiai yra našta ekonomikai. Tai būtų tiesa, jeigu ekonomika būtų lygi rinkai ir į ją neįeitų viešasis ar mišrias gėrybes kuriančios sritys - švietimas, mokslas, teisinė sistema ir t. t. Pagal kitokią nei R.Kuodžio, t. y. holistinę logiką išeitu, kad mokesčius galima traktuoti ne kaip našta, bet kaip šaltinį, iš kurio daromos investicijos į viešuosius reikalus, į civilizaciją. Kadangi tokią klaidą daro ne tik LB ekspertai, bet vos ne visa mūsų diduomenė, tai reiktų traktuoti kaip mažesnę nesupratimą, nes jis priklauso paradigminių diskusijų sričiai.

Kitas nesupratimas gerokai rimtesnis. Jis yra techninis, vadovėlinis, rodantis, kad R.Kuodis nėra gerai išstudijavęs kai kurių elementarių sąvokų. Turiu galvoje jo "originalų" progresinių mokesčių traktavimą. Jam lietuviški mokesčiai yra progresiniai, dar daugiau - smarkiai progresiniai. Jis bara tuos, kurie to nesupranta (<http://verslas.delfi.lt/business/kuodis-tvarkingose-valstybese-mokesciu-reforna-niekada-nevykdoma-taip-kaip-lietuvoje.d?id=52916561>). Tokie kategoriški pareiškimai bet kam gali sukelti proto sumaištį. Ypač tiems, kurie nėra baigę ekonominių studijų, kurie neskaitė vadovėlių ir užsienio autorių pasisakymų lietuviškos mokesčių sistemos atžvilgiu (deja, dauguma žurnalistų priklauso šiai kategorijai). Kiek esu susipažinęs su kitų kraštų autorių moksliniais darbais, nė viename jų mūsų tiesioginių mokesčių sistema nevardinama progresine. Ji pristatoma kaip proporcinų, "plokščių" (flat taxes) mokesčių rūšis.

Jeigu R.Kuodis nepatingėtų ir atsiverstų ekonomikos pagrindų vadovėlį, jis sužinotų, kad progresinėje mokesčių sistemoje daugiau pajamų gaunantys asmenys moka mokesčius pagal didesnę mokesčių tarifą. Kitaip tariant - mokamų mokesčių dalis procentiškai auga pajamoms didėjant. Ši sistema skiriasi nuo proporcinės mokesčių sistemos, pagal kurią visi subjektai, neatsižvelgiant į pajamas, mokesčius moka pagal vienodą mokesčių tarifą, išskyrus tuos, kurių pajamos tokios mažos, kad jos visai neapmokestinamos (taikomas nulinis mokesčių tarifas).

Mūsų šalyje tiesioginiai mokesčiai - pelno, gyventojų pajamų, dividendų - yra proporciniai. Proporciniai yra ir "Sodros" mokesčiai - visi moka 34 proc. (31 proc. darbdavys ir 3 proc. darbuotojai) socialinio draudimo mokestį. Taip mūsų mokesčius traktuoja pasaulio specialistai. Tačiau R.Kuodis mus įsukniai moko kitaip, pavyzdžiui, teigdamas: "Didelį progresyvumą jai (mokesčių sistemai - aut.) suteikia "Sodros" mokestis. Daugiau nei vidutinę algą uždirbantys žmonės per savo gyvenimą "Sodrai" gali sumokėti milijonus, o jų uždirbta pensija bus vos keliais šimtais litų didesnė už minimalią pensiją."

Susipainiojo R.Kuodis. Tai nebūtų baisu, jei jis painingai nediegtų tokius tekstus skaitančiųjų galvose (kolegos pasakojo, kad vienoje TV laidoje Kuodžio "mokymu" vadovavosi viena mūsų doktorantė). Kai aiškinamasi, ar mokesčių sistema yra progresinė, nesigilinama, kaip paskirstomos surinktos lėšos. Pastarasis klausimas yra kitos prigimties. Atsakant į jį nagrinėjama kaip - teisingai ar neteisingai, protingai ar neprotingai - paskirstomos mokestinės pajamos. Nustatant mokesčių sistemos tipą nagrinėjami tik mokesčiai, o ne biudžeto pajamų paskirstymo būdas. Beje, gerai išmanantieji viešuosius finansus pasakytų, kad viena biudžeto funkcijų - pajamų persikirstymas. To nesuprantantis mokesčius mokantis, tačiau sveikas ar vaikų neturintis, R.Kuodžio pamokytas žmogus gali sakyti, kad jis negauna to, ką gauna kiti - ligoninių ar mokyklų teikiamomis gėrybėmis besinaudojantys - piliečiai. Taip mąstydami visiškai sugriautume valstybę...

Taigi nėra tokio dalyko kaip progresinis biudžetas, tačiau visi vadovėliai aiškiai apibrėžia progresinius mokesčius. To nesuvokti yra vadovėlinė klaida ir ją daro vienas LB vadovų, ekonomikos ekspertų "žvaigždė". Tai suvokęs, tūlas lietuvis galėtų pasakyti: "Kokie vadovai, kokios "žvaigždės", tokia ir ekonomika."

P. S. Su p. R.Kuodžiu nesu asmeniškai konfliktavęs. Ir ateityje norėčiau atskirti mūsų asmeninius ir profesinius santykius. Su dalimi jo profesinių vertinimų sutinku. Tačiau kai kurie jo elgsenos bruožai ir pareiškimai deformuoja viešąją erdvę, įgauna viešosios blogybės požymių. Šiuo rašiniu į tai, o ne į patį R.Kuodžio asmenį su visom jo savybėm, ir reaguju.

© Visos teisės priklauso UAB "Lietuvos žinios"